

بررسی روش‌های استفاده از اختیارات مدیران و تأثیر کیفیت سود در گزارشگری
سودآوری آتی

(شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران)

دکتر احمد احمد پور

استاد حسابداری دانشگاه مازندران

معصومه شهسواری

دانشجوی کارشناسی ارشد حسابداری دانشگاه مازندران

تاریخ دریافت: ۹۲/۲/۱۹، تاریخ پذیرش: ۹۲/۵/۹

چکیده:

در این پژوهش نوع مدیریت سود و تأثیر کیفیت سود بر گزارشگری سودآوری آتی شرکت‌های پذیرفته شده بورس اوراق بهادار تهران، بین سال‌های ۱۳۸۵ تا ۱۳۸۹ مورد ارزیابی قرار می‌گیرد. ارقام تعهدی اختیاری، به عنوان شاخص سنجش مدیریت سود در نظر گرفته شده است. چهار بعد کیفیت سود مبتنی بر داده‌های حسابداری شامل کیفیت ارقام تعهدی، پایداری، قابلیت پیش‌بینی و هموار بودن سود می‌باشند. جریان‌های نقدی عملیاتی، ارائه‌دهنده تصویری از سودآوری آتی شرکت می‌باشد. نتایج آزمون فرضیه‌های پژوهش با مدل داده‌های تابلویی، برای ۱۹۸ شرکت پذیرفته شده در بورس تهران، حکایت از بکارگیری مدیریت سود کارا دارد. در این میان تأثیر منفی کیفیت سود بر سودآوری آتی تأیید شد و بنابراین می‌توان گفت که در گزارشگری سودآوری آتی، مدیریت سود بیشتر از کیفیت سود بکار گرفته می‌شود.

کلمات کلیدی: مدیریت سود، کیفیت ارقام تعهدی، پایداری، قابلیت پیش‌بینی، هموار

بودن، سودآوری آتی

آرتور لویت^۱، رئیس سابق کمیسیون بورس و اوراق بهادار آمریکا (SEC)، در یکی از سخنرانی‌های خود چنین می‌گوید: "مایلم با شما در مورد یکی دیگر از مواردی که در همه جا منتشر و شایع شده، اما این مسأله کمتر مورد اعتراض قرار گرفته و کمتر با آن مقابله شده، صحبت کنم، یعنی **مدیریت سود**. این فرآیند در طی سال‌های متمادی می‌تواند به عنوان یک بازی در رابطه با افراد ذینفع در بازار، توصیف شود. یک بازی که اگر به زودی برای آن چاره‌ای اندیشیده نشود، نتایج زیان‌آوری خواهد داشت."

وی در همین سخنرانی ادامه می‌دهد: "انعطاف‌پذیری در حسابداری اگرچه این امکان را فراهم می‌کند که سیستم حسابداری، گام به گام با نوآوری‌های تجاری پیشرفت کند، اما از سوی دیگر در مواقعی که افراد این قابلیت انعطاف را بپذیرند، سوء استفاده‌هایی مانند **مدیریت سود** رخ می‌دهد. در این شرایط است که فریب‌کاری به کار می‌رود تا بی‌ثباتی و ناپایداری مالی را پنهان سازد. این مسئله در مجموع پیامدهای درست و واقعی تصمیمات مدیریتی را تحت الشعاع قرار می‌دهد."

مدیریت سود یک پدیده جهانی در گزارشگری مالی شرکت‌ها و یا گزارش اطلاعات مرتبط با سود می‌باشد. هدف مدیریت سود نشان دادن کیفیت سود معقول مطابق با انتظارات سهامداران یا مطابق با الزامات اخذ مجوز مربوطه از قانون‌گذاران می‌باشد [۱۹]. مدیریت سود وجوه اشتراک بسیاری با کیفیت سود در ارزیابی سلامت مالی شرکت دارد [۳۲] به طوری که مدیریت سود بالاتر کیفیت سود کمتری را در بر دارد. هرچند عدم وجود مدیریت سود (مدیریت سود کم) به معنای تضمین کیفیت بالای سود (یا بطور کلی کیفیت بالای ارقام حسابداری) نمی‌باشد، زیرا سایر عوامل (از قبیل بازار سرمایه، استانداردهای ضعیفی که منجر به گزارش‌های مالی با کیفیت می‌شود و...) نیز در کیفیت سود دخیل است [۳۲]؛ به هر حال اگر سایر عوامل شرکت‌کننده را ثابت فرض کنیم، می‌توانیم ارتباط نزدیکی بین مدیریت سود و کیفیت سود ترسیم کنیم.

¹ Arthur levitt

شواهدی مستدل مبنی بر اعمال مدیریت سود در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس تهران [۵، ۱۴، ۹ و ۹] و رابطه‌ی نظامند بین مدیریت سود و کیفیت سود [۳] وجود دارد. برخی از این شواهد دیدگاه فرصت طلبانه مدیریت سود را تأیید می‌کند و برخی دیگر مطابق با تعریف مدیریت کارای سود می‌باشد. مدیران شرکت‌های بزرگ از ارقام تعهدی، به مثابه بهترین جایگزین مدیریت سود برای به حداقل رساندن مالیات شرکت‌های خود استفاده می‌کنند [۱۴]. یکی از دلایل عمده وجود این پدیده، رویکرد حاکمیت شرکتی می‌باشد که طبق آن قانون‌گذاران برای ثبت شرکت‌های بورسی اغلب بر ارقام حسابداری تأکید می‌کنند [۳۳]. از اینرو در ادبیات حسابداری عدم دستکاری سود (فقدان مدیریت سود) از جنبه‌های کیفیت بالای سود محسوب می‌شود.

به نظر می‌رسد که اتخاذ چشم اندازی متفاوت بر مدیریت سود با در نظر گرفتن کیفیت سود، و نحوه ارتباط این دو موضوع بسیار جذاب در ادبیات حسابداری و گزارشگری مالی، بتواند به اطلاع رسانی طرح‌های تحقیق کمک و پیشینه‌ی تحقیقات مرتبط با مدیریت سود را توسعه دهد. هدف این تحقیق، تعیین نوع مدیریت سود، از طریق ارقام تعهدی اختیاری به عنوان یکی از بهترین و پذیرفته شده‌ترین شاخص‌های دخالت مدیریت در فرآیند گزارشگری مالی با در نظر گرفتن چهار بعد کیفیت سود مبتنی بر ارقام حسابداری، می‌باشد.

مبانی نظری پژوهش

کیفیت سود مفهومی در ارتباط با مدیریت سود است، ولی دقیقاً به معنی آن نمی‌باشد. مفاهیم کیفیت سود و مدیریت سود یک ویژگی مشترک دارند و آن این است که هیچ یک از آنها به خوبی تعریف نشده است [۱۳]. میزان توجه محافل علمی و حرفه‌ای نیز برای تفکیک مرز بین مدیریت سود و کیفیت سود چندان قابل ملاحظه نمی‌باشد. در مورد مدیریت سود و کیفیت سود تعاریف متعددی عنوان شده که در ادامه به مواردی از آن اشاره می‌شود:

مدیریت سود

ادبیات تحقیق مدیریت سود فاقد تعریفی از مدیریت سود که مورد قبول همگان باشد، است. در ایران نیز تعریف روشنی از مدیریت سود و هموارسازی سود از طرف مقامات

قانون گذار در بورس اوراق بهادار تهران ارائه نشده است [۸]. آرتور لویت، مدیریت سود را این گونه تعریف می کند: "مدیریت سود عملی است که موجب می شود، سود گزارش شده بیشتر منعکس کننده خواسته های مدیریت باشد تا عملکرد بنیادی شرکت." اسکیر^۱ (۱۹۸۹) مدیریت سود را به عنوان مداخله هدفمند در فرآیند گزارشگری مالی با قصد تحصیل برخی منافع شخصی، تعریف می کند.

هیلی و والن^۲ (۱۹۹۹) تعریف زیر را از مدیریت سود ارائه کرده اند: مدیریت سود زمانی رخ می دهد که مدیر برای گزارشگری مالی از قضاوت شخصی خود استفاده می کند و این کار را با هدف گمراه کردن برخی از سهامداران درباره ی عملکرد واقعی اقتصادی و یا به منظور تأثیر گذاری بر نتایج قراردادهایی که به ارقام حسابداری گزارش شده بستگی دارند، انجام می دهد. این تعاریف بر جنبه فرصت طلبانه مدیریت تمرکز دارند؛ یعنی مدیریت با انگیزه های سودجویانه اقدام به مدیریت سود می کند و به طور ضمنی بیان می کنند که مدیریت سود موجب کاهش محتوای اطلاعاتی ارقام حسابداری خواهد شد. از سوی دیگر، برخی محققان نگاهی آگاهی دهنده به مدیریت به مدیریت سود دارند و آن را به عنوان دستکاری اعداد سود توسط مدیران تعریف می کنند که به واسطه آن اطلاعات خصوصی و محرمانه مدیریت در مورد عملکرد آتی شرکت به سرمایه گذاران منتقل می شود. ابراهیمی و ابراهیمی (۱۳۹۱) به نقل از برگستالر^۳ و اماس^۴ (۱۹۹۸) مدیریت سود را این گونه تعریف می کنند: مدیریت سود عموماً دربرگیرنده ی محدوده وسیعی از اقداماتی است که بر سود اثر می گذارد و محدوده ی وسیعی از اقدامات عملیاتی، سرمایه گذاری و تأمین مالی واقعی تا اقدامات دفتر داری مخفی را در برمی گیرد که فقط بر معیارهای حسابداری سنجش سود تأثیر می گذارد. با پذیرش این تعاریف مدیریت سود را می توان روشی برای اطلاع رسانی وضعیت مالی مطلوب شرکتها دانست که از طریق مداخله ی مدیریت در فرآیند تعیین سود به انجام می رسد [۱۴]. به هر حال، فرصت طلبانه بودن مدیریت سود در ادبیات تحقیق از مقبولیت بیشتری برخوردار است [۲۵].

1 Schipper, Katherine

2 Healy & Wahle

3 Burgstahler

4 Emas

در نگاره شماره ۱، دامنه وسیع و طیف گسترده‌ی مفهوم مدیریت سود از دیدگاه کمیسیکی و مالفورد^۱ (۲۰۰۲) نشان داده شده است:

نگاره شماره ۱: طبقه‌بندی عمومی و متداول مدیریت سود همراه با دامنه‌ی وسیع و طیف گسترده آن

طبقه	توصیف
حسابداری متهورانه (تجاوزکارانه)	انتخاب یک روش از روی عمد و با قصد قبلی و تلاش جهت رسیدن به نتایج مورد نظر و از قبل تعیین شده، نوعاً افزایش یا حداکثر نمودن سود دوره جاری، چه رویه بکار برده شده مبتنی بر اصول پذیرفته شده حسابداری باشد یا نباشد.
مدیریت سود	دستکاری مؤثر سود به منظور نیل به اهداف از قبل تعیین شده، که این هدف ممکن است توسط مدیریت تعیین شده باشد و یا رسیدن به سود پیشگویی شده توسط تحلیل‌گران مورد نظر باشد.
هموار سازی سود	حالتی از مدیریت سود به قصد برطرف کردن پستی و بلندی‌های سود در دوره-های مالی مختلف و رسیدن به یک حالت نرمال سود. در این روش، در سال-هایی که سود دوره مالی زیاد است آن را ذخیره می‌کنند و در سال‌های بد از این ذخیره استفاده می‌شود.
گزارشگری مالی فریب آمیز (حسابداری متقلبانه)	تنظیم صورت‌های مالی بطور غیر واقع، از طریق حذف و یا افشای بعضی اعداد و ارقام، به منظور گمراه کردن استفاده‌کنندگان از صورت‌های مالی، که تقلب از طریق یک جریان اداری، حقوقی و یا جنایی توصیف شده است.
ابداع رویه‌های حسابداری	هر نوع اقدامی که بازی با اعداد و ارقام حسابداری توصیف شود، شامل رویه-های متهورانه و بکارگیری استانداردهای حسابداری، گزارشگری مالی متقلبانه، و هر نوع اقدامی که به مدیریت سود و یا هموار سازی سود منتهی شود.

¹ Comiske & Mulford

کیفیت سود

نظریه‌ی کیفیت سود برای اولین بار توسط تحلیل‌گران مالی و کارگزاران بورس اوراق بهادار مطرح شد. آنها استنباط کردند، سود گزارش شده قدرت سودآوری شرکت‌ها را آن‌چنان نشان نمی‌دهد که به ذهن متبادر گردد. آنها دریافتند که تجزیه و تحلیل صورت-های مالی شرکت‌ها به دلیل نقاط ضعف متعدد در اندازه‌گیری اطلاعات حسابداری کار مشکلی است. برای بیان سودمندی در تعیین ارزش شرکت تنها به مقدار گزارش شده نباید توجه کرد، بلکه باید به کیفیت سود گزارش شده نیز توجه نماییم. منظور از کیفیت سود، زمینه بالقوه رشد سود و میزان احتمال تحقق سودهای آتی است. اسکیر و وینسنت^۱ (۲۰۰۳) مفاهیم را که از ویژگی‌های زمانی سود ناشی می‌شود به عنوان کیفیت سود در نظر می‌گیرند؛ پایداری، قابلیت پیش بینی و تغییر پذیری. دچو و دیچو^۲ (۲۰۰۲)، فرانسیس و همکاران (۲۰۰۵)، اسکولر^۳ (۲۰۰۴) کیفیت سود را به شکل رابطه‌ی بین اقلام تعهدی و جریان‌های نقدی تعریف می‌کنند و سودهایی را با کیفیت تر می‌دانند که کیفیت اقلام تعهدی آن‌ها بیشتر باشد. پنمن و ژانگ^۴ (۲۰۰۲) ریچاردسون^۵ (۲۰۰۳)، پایداری سود را به عنوان کیفیت سود در نظر می‌گیرند. میخائیل و همکاران^۶ (۲۰۰۲) کیفیت سود را به میزانی که سودهای گذشته شرکت با جریان‌های نقدی مرتبط است در نظر می‌گیرند و بنابراین، به ارزش پیش بینی توجه می‌کنند.

تحقیقات پیشین

تحقیقات خارجی مرتبط با مدیریت سود و کیفیت سود

سابرامانیام^۷ (۱۹۹۶)، گول و همکاران^۸ (۲۰۰۰)، کریشنان^۱ (۲۰۰۳)، راسنر^۲ (۲۰۰۳) و کوتاری و همکاران^۳ (۲۰۰۵) اظهار می‌نمایند که رفتار اقلام تعهدی اختیاری با مدیریت

¹ Schipper and Vincent

² Dechow and Dichev

³ Scholer

⁴ Penman and Zhang

⁵ Richardson

⁶ Mikhail

⁷ Subramanyam, K.R

⁸ Gul, F.A., Lung, S., & Srinidhi, B.

سود کارا سازگار می‌باشد یعنی ارقام تعهدی اختیاری یک رابطه مثبت و معنادار با سودآوری آتی دارند. سایرگر و اوتاما^۴ (۲۰۰۸) در تحقیقی با بررسی رابطه ارقام تعهدی اختیاری و سودآوری آتی، اثر ارقام تعهدی اختیاری را بر سه متغیر جریانهای نقدی عملیاتی آتی، سود خالص عاری از ارقام تعهدی اختیاری آتی و تغییر در درآمدهای آتی، مورد بررسی قرار دادند. مطالعات آنها نشان داد که در شرکتهای اندونزیایی، مدیریت سود به کارایی گرایش دارد. جیراپورن و همکاران^۵ (۲۰۰۸) در تحقیقی با به کارگیری نظریه نمایندگی به تفکیک بین کاربردهای فرصت طلبانه و سودمند مدیریت سود پرداختند. نتایج بررسی‌های آنها نشان داد که رابطه معکوسی بین هزینه‌های نمایندگی و مدیریت سود به علاوه ارتباط مثبت معناداری بین ارزش شرکت و میزان مدیریت سود هست. تحقیقات انجام شده توسط فرانسیس^۶ و دیگران (۲۰۰۴، ۲۰۰۷، ۲۰۰۵، ۲۰۰۸) و بونلرت یوتای و دیگران^۷ (۲۰۰۶) از مهم‌ترین تحقیقات خارجی انجام شده در حوزه کیفیت سود می‌باشد.

تحقیقات داخلی مرتبط با مدیریت سود و کیفیت سود

نوروش و همکاران (۱۳۸۴) با بررسی شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران در طی سالهای ۱۳۷۵-۱۳۸۲ نشان دادند که مدیریت سود در این شرکتهای اعمال می‌شود و مدیران شرکتهای بزرگ از ارقام تعهدی برای به حداقل رساندن مالیات شرکت‌های خود استفاده می‌کنند.

تقوی و همکاران (۱۳۸۹) نشان دادند که مدیران شرکتهای بورسی از مدیریت سود به عنوان ابزاری در جهت افزایش منافع خود (و نه افزایش ارزش شرکت) استفاده می‌کنند، به عبارتی بهتر، مدیریت سود در شرکتهای بورس تهران، فرصت طلبانه می‌باشد و نه سودمند.

1 Krishnan

2 Rosner, R.L

3 Kothari, S.P., Leone, L.A., & Wasley, E.C.

4 Siregar, V.S., & Utama, S

5 Jiraporn, P., Miller, G.A. Yoon, S. Kim, Y.S.

6 Francis, J & etal.

7 Boonlert-U-Thai, K., Meek, G., & Nabar

بهار مقدم و کوهی (۱۳۸۹) با بررسی رابطه بین مدیریت سود و سودآوری آتی، کارا یا فرصت طلبانه بودن عمل مدیریت سود، را مورد بررسی قرار دادند. یافته‌های تحقیق آن-ها حاکی از آن است که در بورس اوراق بهادار تهران مدیریت سود به کارایی گرایش داشته‌است.

نتایج تحقیق احمدپور و منتظری (۱۳۹۰) حکایت از به کارگیری مدیریت سود کارا دارد. اندازه‌ی شرکت و مالکان خانوادگی دو عاملی هستند که بر گرایش مدیران در انتخاب نوع مدیریت سود، تاثیر گذارند. در مقابل بین مدیران غیر موظف، سهام داران نهادی و کیفیت حسابرس مستقل با گرایش مدیران در انتخاب نوع مدیریت سود رابطه‌ی معناداری مشاهده نگردید.

سجادی و دیگران (۱۳۹۱) به این نتیجه رسیدند که مدیران شرکت‌های بوری از اختیارات خود برای انتقال محرمانه درباره‌ی سودآوری آینده‌ی شرکت استفاده می‌کنند و این مطابق با تعریف مدیریت مؤثر سود است. آن‌ها هم چنین نشان دادند که در تعدادی از حالات مختلف، مدیریت مؤثر سود با انحراف در فعالیت‌های عملیاتی، قراردادهای بدهی و رشد مبلغ فروش رابطه مثبت و معنادار و با اندازه و پیش‌بینی رشد سودهای آینده شرکت رابطه منفی و معناداری دارد.

ثقفی و بولو (۱۳۸۸) در تحقیقی خود نشان دادند از بین چهار ویژگی کیفیت ارقام تعهدی، پایداری، قابلیت پیش‌بینی و هموار بودن سود، تنها ویژگی پایداری سود با حقوق صاحبان سهام رابطه معکوس معنادار دارد و ویژگی‌های دیگر سود با هزینه حقوق صاحبان سهام رابطه ندارد. نتایج حاصل از آزمون رابطه هزینه حقوق صاحبان سهام با ویژگی‌های سود به صورت توأم، رابطه معکوس دو ویژگی شامل پایداری و هموار بودن سود را با هزینه حقوق صاحبان تأیید نمود.

اعتمادی و دیگران (۱۳۹۱) در تحقیقی، به بررسی تأثیر مدیریت سود بر چهار ویژگی سود، شامل کیفیت ارقام تعهدی، پایداری، قابلیت پیش‌بینی و هموار بودن، پرداختند. نتایج به دست آمده نشان می‌دهد که با افزایش میزان ارقام تعهدی اختیاری، از مقادیر مطلوب ویژگی‌های سود کاسته می‌شود. همچنین، افزایش در مقادیر ارقام تعهدی اختیاری با کاهش در امتیاز کیفیت سود شرکت‌ها در ارتباط است. این نتایج از نظریه

فرصت طلبانه بودن مدیریت سود حمایت کرده، نشان می‌دهد که مدیریت سود بر محتوای اطلاعاتی حسابداری خدشه وارد می‌کند.

فرضیه های پژوهش

در صورتیکه مدیریت سود کارا باشد، اقلام تعهدی اختیاری یک رابطه مثبت معنادار با سودآوری آتی خواهند داشت و اگر فرصت طلبانه باشد، اقلام تعهدی اختیاری یک رابطه منفی معنادار یا ناچیز با سودآوری آتی خواهند داشت.

لذا، جهت دستیابی به آنچه از خاطر گذشت، و با در نظر گرفتن نماینده‌های مختلف کیفیت سود فرضیه های پژوهش به شرح زیر تدوین می‌گردد:

فرضیه ۱: بر مبنای کیفیت اقلام تعهدی، بین اقلام تعهدی اختیاری و سودآوری آتی ارتباط معناداری وجود دارد.

فرضیه ۲: بر مبنای پایداری سود، بین اقلام تعهدی اختیاری و سودآوری آتی ارتباط معناداری وجود دارد.

فرضیه ۳: بر مبنای قابلیت پیش‌بینی سود، بین اقلام تعهدی اختیاری و سودآوری آتی ارتباط معناداری وجود دارد.

فرضیه ۴: بر مبنای هموار بودن سود، بین اقلام تعهدی اختیاری و سودآوری آتی ارتباط معناداری وجود دارد.

نحوه جمع آوری داده ها

این پژوهش کاربردی است. طرح های پژوهش آن از نوع شبه تجربی و با استفاده از رویکرد پس رویدادی (از طریق اطلاعات گذشته) است. از روش پس رویدادی زمانی استفاده می‌شود که پژوهشگر پس از وقوع رویدادها به بررسی موضوع می‌پردازد. افزون بر این، امکان دستکاری متغیرهای مستقل وجود ندارد [۱۲]. مبانی نظری پژوهش از کتب و مقالات تخصصی فارسی و لاتین گردآوری شده است. در این پژوهش برای جمع آوری داده ها و اطلاعات، از روش کتابخانه ای استفاده می‌شود. داده‌های خام مربوط به صورت‌های مالی با استفاده از نرم افزار تدبیرپرداز و همچنین با مراجعه به سایت‌های rdis و کدال دریافت و با استفاده از نرم افزار اکسل مرتب و طبقه بندی گردید.

روش شناسی پژوهش

برآوردهای مدل‌های تحقیق در دو مرحله انجام گردید. نخست مدل‌های ۴ گانه کیفیت سود مورد استفاده در این تحقیق برای هر سال-شرکت با بکارگیری داده‌های دوره سه ساله، اندازه‌گیری و برای محاسبه مدیریت سود جمع ارقام تعهدی با استفاده از مدل تعدیل شده جونز [۲۷] به دو بخش اختیاری و غیراختیاری تفکیک گردید. سپس برای تعیین نوع مدیریت سود و تأثیر کیفیت سود از تحلیل رگرسیون بصورت پانل در نرم افزار EViews 7 استفاده گردید.

جامعه آماری، نمونه پژوهش و دوره زمانی تحقیق

بازه زمانی این پژوهش پنج سال، از سال ۱۳۸۵ الی ۱۳۸۹ می‌باشد. شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران جامعه آماری این تحقیق را تشکیل می‌دهند. نمونه آماری این تحقیق بر اساس شرایط و معیارهایی از جامعه مورد مطالعه تحقیق انتخاب می‌شوند، این شرایط و معیارها عبارتند از:

- ۱- با توجه به قلمرو زمانی مورد بررسی و با توجه به این که برای محاسبه‌ی برخی پارامترها، داده‌های سال ۸۲ تا ۹۰ مورد نیاز است، شرکت‌هایی انتخاب می‌شوند که از سال ۸۲ در بورس تهران پذیرفته شده باشند. و داده‌های ۸ سال متوالی آنها در دسترس باشد.
- ۲- دوره مالی آنها منتهی به پایان سال و همچنین به دلیل ماهیت خاص فعالیت، جزء صنعت بانک‌ها، موسسات مالی و سرمایه‌گذاری و هلدینگ نباشد.
- ۳- طی بازه زمانی مذکور تغییر سال مالی نداشته باشند و کلیه اطلاعات مورد نیاز در دسترس باشد.
- ۴- صورت‌های مالی آنها حسابرسی شده و غیر تلفیقی باشد.

در نهایت با توجه به معیارهای ذکر شده، تعداد ۱۹۸ شرکت از بورس تهران به عنوان نمونه آماری برای انجام این پژوهش انتخاب شده است.

متغیرهای تحقیق

متغیرهای مورد مطالعه در این تحقیق شامل متغیر وابسته و متغیرهای مستقل به شرحی که در ادامه می‌آید، اندازه‌گیری شده‌اند. برای آزمون فرضیه‌های تحقیق از مدل

رگرسیون زیر استفاده می شود؛ مدل (۱) برای تمامی چهار ویژگی سود به صورت مجزا برآورد می گردد.

مدل (۱)

$$X_{j,t+1} = \beta_0 + \beta_1 DAC_{j,t} + \beta_2 NDAC_{j,t} + \beta_3 CFO_{j,t} + \beta_4 Attribute_{j,t}^k$$

که در آن:

$X_{j,t+1}$ سودآوری آتی، $DAC_{j,t}$ ارقام تعهدی اختیاری شرکت j در سال t ، $NDAC_{j,t}$ ارقام تعهدی غیر اختیاری شرکت j در سال t ، $CFO_{j,t}$ جریانهای نقدی عملیاتی شرکت j در سال t ، $Attribute_{j,t}^k$ مقدار کمی ویژگی k ام شرکت j ام در سال t و k بیانگر کیفیت ارقام تعهدی، پایداری، قابلیت پیش بینی، هموار بودن می باشد

متغیر وابسته: سودآوری آتی ($X_{j,t+1}$)

شواهدی وجود دارد که نشان می دهد از میان معیارهای مختلف سود، سود خالص بعد از ارقام تعهدی اختیاری سال آتی ($NDNI_{t+1}$) و جریانهای نقدی عملیاتی سال بعد (CFO_{t+1}) در مقایسه با سایر معیارها، به علت دارا نبودن ارقام تعهدی اختیاری نماینده-های مطمئن تری می باشند [۳۰ و ۴۰]. احمد پور و منتظری (۱۳۸۹) نیز نشان دادند جریان نقدی عملیاتی تصویری مطلوب از سودآوری آتی ارائه می دهد. فلذا در این تحقیق سودآوری آتی با جریان نقدی عملیاتی سال بعد (CFO_{t+1}) اندازه گیری می گردد.

کیفیت سود (Attribute)

تجزیه و تحلیل های کیفیت سود این تحقیق مستلزم اندازه گیری چهار ویژگی سود شامل کیفیت ارقام تعهدی، پایداری، قابلیت پیش بینی و هموار بودن سود است. در تعریف ویژگی های سود، در این تحقیق فرض بر این است که هرچه مقدار بدست آمده برای هر یک از ویژگی ها بزرگتر باشد، این امر بیانگر نتایج نامطلوبتر است. با توجه به توضیحات فوق، نحوه اندازه گیری کیفیت سود به شرح زیر است:

کیفیت ارقام تعهدی (AQ)

معیار مورد استفاده در این تحقیق برای کیفیت ارقام تعهدی بر مدل دچاو و دیچو (۲۰۰۲) استوار است. شواهدی وجود دارد که نشان می دهد رویکرد دچاو و دیچو می تواند معیاری

مربوط از کیفیت سود در بازار ایران ارائه نماید (نوروش و همکاران، ۱۳۸۵). بر این اساس مدل (۲) به شرح زیر تبیین می‌گردد:

$$\Delta WC_{j,t} = \beta_0 + \beta_1 CFO_{j,t-1} + \beta_2 CFO_{j,t} + \beta_3 CFO_{j,t+1} + \varepsilon_{j,t} \quad \text{مدل (۲)}$$

که در آن:

$\Delta WC_{j,t}$ اقلام تعهدی سرمایه در گردش شرکت j در سال جاری، CFO جریان نقدی عملیاتی شرکت j در سال قبل.

تمام متغیرهای بالا بر اساس جمع دارایی‌های ابتدای دوره استاندارد شده‌اند. معادله فوق با استفاده از داده‌های دوره‌های سه ساله، برای هر شرکت در هر سال برآورد شده است که بر مبنای آن‌ها کیفیت اقلام تعهدی (AQ) به شرح زیر اندازه‌گیری شده است:

$$AQ = \sigma(\hat{\varepsilon}_{j,t})$$

مقادیر بزرگتر (کوچکتر) AQ بیانگر کیفیت پایین‌تر (بالا‌تر) اقلام تعهدی و در نتیجه کیفیت پایین‌تر (بالا‌تر) سود است.

پایداری سود (Persist)

این ویژگی بیانگر احتمال تکرار و مشاهده رقم سود یا اجزای آن در آینده است. کورمندی و لیب (۱۹۸۷) مفهوم کیفی پایداری سود را بر اساس ضریب زاویه‌ی برآوردی، از مدل اتو رگرسیون مرتبه اول (AR1) سود، کمی نموده بدین ترتیب یک تعریف عملیاتی برای آن ارائه نمودند. با توجه به پژوهش مزبور، در تحقیق حاضر مدل ذیل برای محاسبه میزان پایداری سود استفاده شده است:

$$EARN_{j,t} = \alpha + \delta_{1,j} EARN_{j,t-1} + \varepsilon_{j,t} \quad (۳)$$

که در آن $EARN$ سود خالص قبل از اقلام غیرمترقبه شرکت (استاندارد شده برحسب جمع دارایی‌های ابتدای دوره)

سپس معادله فوق با استفاده از داده‌های دوره سه ساله، برای هر شرکت در هر سال برآورد شده است. این روش به برآوردهای $\delta_{1,j}$ که پایداری سود را پوشش می‌دهد، منجر خواهد شد. مقادیر نزدیک به یک یا بیشتر $\delta_{1,j}$ بیانگر پایداری بالای سود و مقادیر نزدیک به صفر آن نشان دهنده ناپایداری (موقتی و گذرا بودن) سود خواهند بود. برای

همانگ کردن مقدار این متغیر با نحوه کار این تحقیق، از پارامتر اتورگرسیون مرتبه اول منفی استفاده شده است، یعنی:

$$Persist = -\delta_{1,j} \quad (4)$$

به طوری که مقادیر بزرگتر (کوچکتر) Persist بیانگر پایداری سود پایین تر (بالا تر) و در نتیجه کیفیت پایین تر (بالا تر) سود می باشد.

قابلیت پیش بینی سود (Predict):

این ویژگی به عنوان توان سود در پیش بینی خود است. در رویکرد فرانسیس و دیگران (۲۰۰۴)، قابلیت پیش بینی سود با استفاده از ریشه دوم واریانس خطای برآورد تاشی از برازش رگرسیون پایداری سود اندازه گیری می شود. در این تحقیق نیز از همین رویکرد استفاده می گردد:

(۵)

$$PRED_{j,t} = \sqrt{\sigma^2(\hat{\varepsilon}_{j,t})}$$

که در آن:

$\sigma^2(\hat{\varepsilon}_{j,t})$: واریانس خطای برآورد برازش مدل (۳) است. مقادیر بزرگتر (کوچکتر) PRED نشان دهنده قابلیت پیش بینی کمتر (بیشتر) سود و در نتیجه پایین (بالا) بودن کیفیت آن است.

هموار بودن سود (Smooth)

هموار بودن سود به عنوان یکنواخت بودن سود در سالهای مختلف است. در این تحقیق به پیروی از فرانسیس (۲۰۰۴)، هموار بودن به صورت زیر محاسبه می گردد:

$$Smooth = \frac{\sigma(EARN_{j,t}/TA_{j,t-1})}{\sigma(CFO_{j,t}/TA_{j,t-1})} \quad (6)$$

انحراف معیارها همانند مدل های قبلی با استفاده از داده های یک دوره سه ساله برای هر شرکت محاسبه شده است. مقادیر بزرگتر (کوچکتر) Smooth حاکی از هموار بودن کمتر (بیشتر) سود و در نتیجه پایین (بالا) بودن کیفیت سود است.

مدیریت سود (DAC)

نقطه شروع برای اندازه گیری ارقام تعهدی اختیاری، جمع کل ارقام تعهدی است که از تفاوت سود خالص عملیاتی و وجه نقد حاصل از فعالیت‌های عملیاتی، به صورت زیر محاسبه می‌گردد:

$$TAC_{j,t} = EARN_{j,t} - CFO_{j,t} \quad (7)$$

سپس با استفاده از الگوی تعدیل شده جونز، ارائه شده [۲۹]، ارقام تعهدی اختیاری از

غیراختیاری تفکیک می‌گردد. این الگو به شرح زیر می‌باشد:

$$\frac{TAC_{j,t}}{AT_{j,t-1}} = \beta_0 \left(\frac{1}{AT_{j,t-1}} \right) + \beta_1 \left[\frac{\Delta REV_{j,t} - \Delta REC_{j,t}}{AT_{j,t-1}} \right] + \beta_2 \frac{PPE_{j,t}}{AT_{j,t-1}} + \beta_3 ROA + \varepsilon_{j,t} \quad (8)$$

که در آن:

TAC کل ارقام تعهدی، REV تغییر در درآمد، ΔREC تغییر در خالص

حسابهای دریافتی، ناخالص اموال، PPE ماشین آلات و تجهیزات، ROA بازده

دارایی‌ها، AT کل دارایی‌های شرکت در ابتدای سال

پس از تخمین پارامترهای مدل شماره (۷)، ارقام تعهدی غیراختیاری ($NDAC$) به شرح

زیر برای "دوره برآورد" محاسبه می‌گردند.

(۹)

$$NDAC = \bar{\beta}_0 \left(\frac{1}{AT_{j,t-1}} \right) + \bar{\beta}_1 \left[\frac{\Delta REV_{j,t} - \Delta REC_{j,t}}{AT_{j,t-1}} \right] + \bar{\beta}_2 \frac{PPE_{j,t}}{AT_{j,t-1}} + \bar{\beta}_3 ROA$$

در مرحله‌ی آخر ارقام تعهدی اختیاری به شرح زیر محاسبه می‌گردد.

$$DAC = \frac{TAC_{j,t}}{AT_{j,t-1}} - NDAC \quad (10)$$

جریان نقدی عملیاتی (CFO)

از آنجا که در ایران صورت جریان وجوه نقد از سال ۱۳۷۵ توسط شرکت‌های پذیرفته

شده در بورس اوراق بهادار تهران ارائه شده برای بازه زمانی مورد مطالعه این تحقیق،

جریان نقدی عملیاتی مستقیماً از صورت جریان وجوه نقد استخراج شده است.

ارقام تعهدی غیر اختیاری (NDAC)

ارقام تعهدی غیر اختیاری ارزشهای تثبیت شده الگوی جونز می‌باشد که به شرح مدل

(۸) محاسبه گردیده است.

نتایج

آمار توصیفی

آماره‌های توصیفی متغیرهای تحقیق در نگاره شماره (۲) ارائه شده است. کیفیت اقلام تعهدی دارای میانگین ۰,۱۰۴ می‌باشد. میانگین پایداری سود ۰,۱۵۲-، میانگین قابلیت پیش‌بینی ۰,۰۸۸ و میانگین هموار بودن ۰,۸۰۲ است. همان‌طور که قبلاً بیان شد، بزرگتر (کوچکتر) بودن مقدار محاسبه شده برای هر یک از متغیرهای کیفیت سود به ترتیب بیانگر پایین (بالا) بودن کیفیت سود از لحاظ این معیار می‌باشد.

نگاره شماره ۲: آمار توصیفی مربوط به متغیرهای حسابداری مربوطه و کیفیت سود

متغیر	میانگین	میانه	ماکزیمم	مینیمم
DAC	۰/۰۰۲۱	-۰/۰۰۲	۰/۴۸۷۱	-۰/۳۳۱۸
NDAC	۰/۰۰۳	-۰/۰۱۰۲	۱/۶۶۱۴	-۰/۷۱۹۵
CFO	۱۵۹۷۴۷	۴۵۵۰۴	۵۶۲۶۴۱۱	-۲۶۱۷۱۷
AQ	۰/۱۰۴	۰/۰۷۳۲	۰/۷۴۵	۰/۰۱۰
persist	-۰/۱۵۲	-۰/۱۹۶	۱/۹۸۱	-۲/۸۶۲
predict	۰/۰۸۸	۰/۰۶۱	۰/۸۲۵	۰/۰۱۰۲
smooth	۰/۸۰۲	۰/۶۷۴	۲/۸۰۶	۰
CFOt+1	۱۹۰۶۸۱	۵۱۳۷۱	۵۴۸۲۲۶۸	-۹۳۸۴۸۷

برآورد مدل‌ها و آزمون فرضیه‌ها

برای انجام رگرسیون خطی، مفروضه‌هایی وجود دارد. حداقل فاصله‌ای بودن مقیاس اندازه‌گیری، نرمال بودن توزیع متغیرها، وجود رابطه خطی بین متغیرهای مستقل و وابسته، یکسان بودن پراکندگی باقی مانده‌ها، یکسانی واریانس متغیرهای مورد مطالعه، نبود خود همبستگی و نبود رابطه هم‌خطی، از مفروضه‌های استفاده از تحلیل رگرسیون می‌باشند. در عمل کنترل و تحقق تمامی این پیش فرض‌ها نه مرسوم و نه عملی است و حتی برخی صاحب نظران، کنترل و تحقق تمامی این پیش فرض‌ها را ضروری نمی‌دانند [۱۰]. از میان آزمون‌های پیش فرض‌های رگرسیون دو آزمون در روش‌های تجزیه و تحلیل داده‌های پانلی اهمیت بیشتری دارد. اول، آزمون عدم وجود خود همبستگی جزء خطا و دوم، آزمون ناهمسانی واریانس [۱۵].

بررسی خود همبستگی

به منظور آزمون عدم وجود خود همبستگی در مدل از آماره دورین - واتسون استفاده می‌شود. این آماره بر اساس محاسبات انجام شده به شرح نگاره‌های شماره ۴ تا ۷ می‌باشد. چنانچه این آماره در بازه $1/5$ تا $2/5$ قرار بگیرد H_0 آزمون یعنی عدم وجود همبستگی بین باقیمانده پذیرفته می‌شود و در غیر اینصورت H_0 رد می‌شود یعنی می‌توان پذیرفت که بین باقیمانده‌ها همبستگی وجود دارد. با توجه به آماره به دست آمده می‌توان پذیرفت که در این مدل همبستگی مثبت و منفی وجود ندارد.

بررسی ناهمسانی واریانس

برای بررسی وجود ناهمسانی واریانس جملات اخلاص، آزمون ال ام آرچ ۱ به شرح نگاره شماره (۳) انجام شده است:

¹LM ARCH

نگاره شماره ۳: نتایج آزمون ناهمسانی آرج LM

متغیر وابسته	شرح	مدل های تحقیق
۸۶/۷۰۳۸	Obs*R-squared	فرضیه ۱
۰/۰۰۰۰	Prob.Chi-Square	
۸۵/۳۱۰۷	Obs*R-squared	فرضیه ۲
۰/۰۰۰۰	Prob. Chi-Square	
۸۴/۲۳۰۴	Obs*R-squared	فرضیه ۳
۰/۰۰۰۰	Prob. Chi-Square	
۸۶/۵۱۷	Obs*R-squared	فرضیه ۴
۰/۰۰۰	Prob. Chi-Square	

همانطور که نتایج آزمون ضرایب لاگرانژ (Obs*R-squared) نشان می دهند و با توجه به اینکه Prob مربوط به آماره این آزمون برای شرکت های نمونه کمتر از ۰,۰۵ می باشد فرض صفر مبنی بر وجود همسانی واریانس رد و ناهمسانی واریانس وجود دارد. برای رفع مشکل مزبور از روش کمترین مجذورات تعمیم یافته (GLS) استفاده می گردد.

آزمون فرضیه های تحقیق

آزمون فرضیه اول و نتایج آن

"بر مبنای کیفیت اقلام تعهدی، بین اقلام تعهدی اختیاری و سودآوری آتی ارتباط معناداری وجود دارد."

نگاره شماره ۴: نتایج رگرسیون بر سودآوری آتی با معیار کیفیت ارقام تعهدی

$X_{t+1} = \beta_0 + \beta_1 DAC_{j,t} + \beta_2 NDAC_{j,t} + \beta_3 CFO_{j,t} + \beta_4 AQ_{j,t} + \varepsilon_{j,t}$			
CFO _{t+1}			متغیر وابسته
آزمون داده های ترکیبی			متغیر توضیحی
Prob	ضریب		
۰/۰۰۰۰	۱۸۴۹۱۰/۶		β_0
۰/۰۰۰۰	۰/۲۰۳۰		DAC
۰/۰۰۰۰	-۰/۰۵۰۰		NDAC
۰/۴۴۲۶	۰/۰۲۳۴		CFO
۰/۰۰۲۵	۲۵۴۵۸/۸۰		AQ
۰/۷۶۷۰ : Adj R2	آماره DW: ۲/۱۵۷۹	آماره F: ۱۷/۲۰۹	
آزمون های پانل			
نتیجه	معناداری	آماره	
تائید FE در برابر NON OLS	۰/۰۰۰	۵/۰۶۱	آزمون F تعمیم یافته
تائید کاربرد FE در برابر RE	۰/۰۰۰	۳۴۵/۷۸۰	آزمون هاسمن
که: CFO _{t+1} جریان نقدی عملیاتی سال بعد، DAC ارقام تعهدی اختیاری، NDAC ارقام تعهدی غیر اختیاری، CFO جریان های نقدی عملیاتی AQ کیفیت ارقام تعهدی.			

همان گونه که نتایج نگاره فوق نشان می دهد، ضریب متغیر قابل توجه الگو (DAC) برابر با ۰,۲۰۳۰ است که از لحاظ آماری در سطح ۰,۰۱ معنادار می باشد و بیانگر اینست که مدیران شرکت های بورسی در جهت کمک به استفاده کنندگان برای درک بهتر قدرت سودآوری و وضعیت مالی شرکت اقدام به مدیریت سود کرده اند که مطابق با تعریف مدیریت کارای سود می باشد. در خصوص متغیر AQ باید گفت که این متغیر

دارای رابطه معنادار مثبت با سودآوری آتی می‌باشد. همان‌طور که قبلاً بیان شد، بزرگتر (کوچکتر) بودن مقدار محاسبه برای هر یک از ابعاد کیفیت سود به ترتیب بیانگر پایین (بالا) بودن کیفیت سود از لحاظ هر ویژگی می‌باشد. لذا رابطه‌ی میان سودآوری آتی و هر یک از ابعاد کیفیت سود، بر عکس علامت ضرایب این متغیرها در برآورد مدل‌های رگرسیونی خواهد بود. بنابراین ضریب مثبت و معنادار کیفیت اقلام تعهدی بیانگر اینست که با کاهش این ویژگی سودآوری آتی افزایش یافته است. به عبارت دیگر تحت تأثیر مدیریت کارای سود، کیفیت اقلام تعهدی کاهش یافته است.

آزمون فرضیه دوم و نتایج آن

" بر مبنای پایداری سود، بین اقلام تعهدی اختیاری و سودآوری آتی ارتباط معناداری وجود دارد."

نگاره شماره ۵: نتایج رگرسیون بر سودآوری آتی با معیار پایداری سود

$X_{t+1} = \beta_0 + \beta_1 DAC_{j,t} + \beta_2 NDAC_{j,t} + \beta_3 CFO_{j,t} + \beta_4 Persist_{j,t} + \varepsilon_{j,t}$			
CFO_{t+1}		متغیر وابسته	
آزمون داده‌های ترکیبی			
Prob	ضریب	متغیر توضیحی	
۰/۰۰۰۰	۱۸۴۲۷۶/۰	β_0	
۰/۰۰۰۰	۰/۱۴۵۰	DAC	
۰/۰۰۰۰	-۰/۰۵۲۴	NDAC	
۰/۰۷۲۴	۰/۰۵۲۹	CFO	
۰/۰۰۰۰	۱۰۰۷۱/۵۷	Persist	
۰/۷۲۰۴: Adj R2		آماره DW: ۲/۲۲۲	آماره F: ۱۳/۶۸۲
آزمون‌های پانل			
نتیجه	معناداری	آماره	آزمون
تائید در برابر NON OLS FE	۰/۰۰۰	۵/۰۷۰۷	F تعمیم یافته
تائید کاربرد در برابر RE	۰/۰۰۰	۳۴۴/۷۱۵	آزمون هاسمن
که: CFO_{t+1} جریان نقدی عملیاتی سال بعد، DAC اقلام تعهدی اختیاری، NDAC اقلام تعهدی غیر اختیاری، CFO جریان-های نقدی عملیاتی، Persist پایداری سود.			

نگاره (۵) نتایج برآورد مدل با در نظر گرفتن شاخص پایداری سود را نمایش می‌دهد. با توجه به متغیر وابسته CFO_{t+1} ضریب ارقام تعهدی اختیاری (DAC) برابر با ۰,۱۴۵۰ و در سطح ۰,۰۱ معنادار می‌باشد. بنابراین مدیریت سود کارا می‌باشد. متغیر $Persist$ دارای رابطه معناداری با سودآوری آتی در سطح ۰,۰۱ می‌باشد. ضریب مثبت پایداری سود (β_4) در این مدل به این معناست که کیفیت سود تحت تأثیر مدیریت سود قرار گرفته و تأثیر منفی بر سودآوری آتی نشان می‌دهد. از اینرو فرضیه دوم نیز تحقیق تأیید می‌گردد.

آزمون فرضیه سوم و نتایج آن

" بر مبنای قابلیت پیش‌بینی سود، بین ارقام تعهدی اختیاری و سودآوری آتی ارتباط معناداری وجود دارد."

نگاره شماره ۶: نتایج رگرسیون بر سودآوری آتی با معیار قابلیت پیش‌بینی سود

$X_{t+1} = \beta_0 + \beta_1 DAC_{j,t} + \beta_2 NDAC_{j,t} + \beta_3 CFO_{j,t} + \beta_4 Predict_{j,t} + \varepsilon_{j,t}$			
CFO_{t+1}		متغیر وابسته	
آزمون داده‌های ترکیبی		متغیر توضیحی	
Prob	ضریب		
۰/۰۰۰۰	۱۸۵۸۷۱/۶	β_0	
۰/۰۰۰۰	۰/۳۰۸۰	DAC	
۰/۰۰۰۰	-۰/۰۴۵۱	NDAC	
۰/۷۰۸۶	-۰/۰۱۱۰۷	CFO	
۰/۰۰۰۰	۸۴۳۳۱/۵۴	Predict	
۱/۷۵۰۱: Adj R2		آماره DW: ۲/۱۵۷۵	
آماره F: ۱۵/۷۷۵			
آزمون‌های پانل			
نتیجه	معناداری	آماره	
تائید FE در برابر NON OLS	۰/۰۰۰	۵/۰۵۰	آزمون F تعمیم یافته
تائید کاربرد FE در برابر RE	۰/۰۰۰	۳۴۳/۴	آزمون هاسمن
که: CFO_{t+1} جریان نقدی عملیاتی سال بعد، DAC ارقام تعهدی اختیاری، NDAC ارقام تعهدی غیر اختیاری، CFO جریان‌های نقدی عملیاتی Predict قابلیت پیش‌بینی سود.			

همان‌طور که مشاهده می‌کنید، با توجه به نگاره (۶)، ضریب برآوردی برای اقلام تعهدی برابر با ۰,۳۰۸۰ و از نظر آماری در سطح ۰,۰۱ معنادار می‌باشد. ضریب مثبت و معنادار متغیر *Predict* مشابه با دو مدل قبلی، بیانگر تأثیر منفی این بعد کیفیت سود بر سودآوری آتی می‌باشد. تفسیر نتایج بیانگر اینست که مدیریت سود برای شرکت‌های نمونه گرایش به کارایی داشته و مدیریت سود، کیفیت سود (قابلیت پیش‌بینی) را تحت تأثیر قرار داده است.

آزمون فرضیه چهارم و نتایج آن

" بر مبنای هموار بودن سود، بین اقلام تعهدی اختیاری و سودآوری آتی ارتباط معناداری وجود دارد."

نگاره شماره ۷: نتایج رگرسیون بر سودآوری آتی با معیار هموار بودن سود

$X_{t+1} = \beta_0 + \beta_1 DAC_{j,t} + \beta_2 NDAC_{j,t} + \beta_3 CFO_{j,t} + \beta_4 Smooth_{j,t} + \varepsilon_{j,t}$			
CFO_{t+1}			متغیر وابسته
آزمون داده‌های ترکیبی			
Prob	ضریب	متغیر توضیحی	
۰/۰۰۰۰	۱۸۰۵۶۵/۵	β_0	
۰/۰۰۰۰	۰/۲۰۶۷	DAC	
۰/۰۰۰۰	-۰/۰۵۱۱۶	NDAC	
۰/۱۶۲۰	-۰/۰۳۷۱	CFO	
۰/۰۰۰۰	۲۰۸۲۸/۹۰	Smooth _{j,t}	
۰/۶۹۷: Adj R2	آماره DW: ۲/۱۳۰	آماره F: ۱۲/۴۱۳	
آزمون‌های پانل			
نتیجه	معناداری	آماره	آزمون
تائید FE در برابر NON OLS	۰/۰۰۰	۵/۱۴۸	آزمون F ^۲ تعمیم یافته
تائید کاربرد FE در برابر RE	۰/۰۰۰	۳۵۲/۷۷۳	آزمون هاسمن
که: CFO_{t+1} جریان‌های نقدی عملیاتی سال بعد، DAC اقلام تعهدی اختیاری، NDAC اقلام تعهدی غیر اختیاری، CFO جریان‌های نقدی عملیاتی Smooth _{j,t} هموار بودن سود.			

نگاره (۷) نتایج برآورد رگرسیون اقلام تعهدی اختیاری را بر سودآوری آتی به همراه شاخص هموار بودن سود و دو متغیر کنترلی نشان می‌دهد. همان گونه که نگاره نشان می‌دهد، ضریب متناظر اقلام تعهدی اختیاری (DAC) برابر با ۰,۲۰۶۷ و در سطح ۰,۰۱ معنادار است؛ به این معنی که اقلام تعهدی اختیاری رابطه مثبت و معناداری با سودآوری آتی دارد. ضریب متغیر $Smooth$ (β_4) مثبت و معنادار و تحت تأثیر مدیریت سود، تأثیری منفی بر سودآوری داشته است. نتایج، فرضیه چهارم تحقیق را تأیید می‌کند.

خلاصه و نتیجه‌گیری

این پژوهش به بررسی نحوه اعمال اختیارات مدیریت و تأثیر کیفیت سود در گزارشگری سودآوری آتی می‌پردازد. در تحقیق حاضر مدیریت سود به عنوان شناخته شده‌ترین نوع مداخله مدیریت در گزارشگری شرکت‌ها و ۴ ویژگی کیفیت سود در شرکت‌های بورس تهران مطالعه شده است. ۴ بعد کیفیت سود که مبتنی بر ارقام حسابداری هستند، عبارتند از: کیفیت اقلام تعهدی، پایداری، قابلیت پیش‌بینی و هموار بودن سود.

بطور کلی در رابطه بین مدیریت سود و کیفیت سود دو دیدگاه وجود دارد؛ در یک دیدگاه مدیریت سود ماهیتی سودمند داشته و سبب بهبود کیفیت سود می‌شود و در دیدگاه دیگر ماهیتی فرصت طلبانه داشته و باید سبب گردد که کیفیت سود بهبود یابد. براساس یافته‌های این پژوهش، می‌توان چنین نتیجه‌گیری کرد که انجام مدیریت سود توسط شرکت‌های بورسی تأیید می‌گردد که مطابق با نتایج تحقیقات [۱۴،۵، ۹] می‌باشد. علاوه بر این نتایج فرضیه‌های تحقیق، دیدگاه کارا بودن مدیریت سود را برای شرکت‌های بورسی ایرانی تأیید می‌کند؛ به این معنی که مدیران شرکت‌های بورسی در جهت کمک به استفاده کنندگان برای درک بهتر قدرت سودآوری و وضعیت مالی شرکت اقدام به مدیریت سود کرده‌اند. ولی شواهدی قوی از افزایش کیفیت سود تحت تأثیر مدیریت کارای سود بدست نمی‌دهد. هم‌چنین یافته‌های تحقیق بیانگر تأثیر منفی هر یک از ابعاد کیفیت سود بر سودآوری آتی می‌باشد.

ارزشمندی یافته‌های تحقیق حاضر از چند جهت است؛ این پژوهش از اولین پژوهش‌های انجام شده در خصوص تفکیک مرز بین مدیریت سود و کیفیت سود می‌باشد و برای استاندارد گذاران و قانون‌گذاران، حساب‌برسان و پژوهشگران ارزش کاربردی دارد. این نتایج

استاندارد گذاران و قانون گذاران را قادر می سازد تا قواعد حاکمیت شرکتی را برای برخورد سخت گیرانه تر با رفتارهای مختلف مدیران گسترش دهند. حسابرسان چگونگی استفاده از اختیارات مدیران در استانداردهای حسابداری را بهتر درک خواهند کرد. به پژوهشگران نیز برای توجه هر چه بیشتر به مقوله بسیار مهم مدیریت سود و کیفیت سود کمک می نماید. همان گونه که نتایج حاصل از این تحقیق نشان می دهد کیفیت سود دارای ارتباط منفی با سودآوری آتی می باشد، و این نشان می دهد که کیفیت سود از نظر مدیران دور مانده یا اینکه بنا به دلایلی به آن توجهی نمی گردد. لذا پیشنهاد می گردد تمهیدات لازم برای تشریح نقش مهم کیفیت سود و آشنا نمودن مدیران با این نقش و توجه ویژه سرمایه گذاران به آن، اندیشیده شود.

پیشنادهای تحقیق

۱. با توجه به این که این تحقیق در سطح کل شرکتهای بورسی بوده پیشنهاد می شود در سطح صنایع مختلف این بررسی به انجام برسد. همچنین می توان الگوهای مختلف مدیریت سود را در هر صنعت مشخص نمود.
۲. در این پژوهش، اقلام تعهدی اختیاری به نمایندگی از مدیریت سود، با استفاده از الگو تعدیل شده جونز ارائه شده توسط کوتاری و همکاران (۲۰۰۵) محاسبه گردیده است، لذا توصیه می شود از سایر مدل های کشف مدیریت سود موجود برای برای تفکیک اقلام تعهدی اختیاری از غیر اختیاری استفاده و سپس با نتایج این تحقیق مطابقت داده شود.
۳. تحقیقات آتی برای بررسی بهتر و بیشتر تأثیر کیفیت سود، می توانند از معیارهای دیگر کیفیت سود از قبیل کیفیت سود مبتنی بر داده های بازار استفاده نمایند.
۴. در این پژوهش برای محاسبه سودآوری آتی، از جریان نقدی عملیاتی سال بعد استفاده شده است. مطالعات آتی می توانند از سایر معیارها برای سودآوری آتی استفاده نمایند.

**Investigating how Managers Authorities Use Methods
and the Effect of Earnings Quality to Future Profitability
(The firms listed on the Tehran Stock Exchange)**

Ahmad Ahmadpour (Ph.D)

Masume shahsavari

Abstract

In this study investigates earnings management and the effect of earnings quality on the reporting future profitability in Firms Listed at the Tehran Stock Exchange during 1385 to 1389. Accrual is considered as measure of earnings management. Accounting-based earnings attributes are: accruals quality, earnings persistence, earnings predictability, and earnings smoothness. Operating cash flow provides a picture of the future profitability of the firm. The results of testing hypothesis of research for 198 firms listed at the Tehran Stock Exchange show that efficient use of earnings management. The negative impact for the earnings quality on future profitability verified and therefore can be said that earnings management performs better than earnings quality in predicting future profitability

Key words: earnings management, accruals quality, persistence, predictability, smoothness, future profitability

فهرست منابع

۱. ابراهیمی، شهلا، ابراهیمی، مهرداد، (۱۳۹۱)، "مدیریت سود، انگیزه‌ها و راهکارها"، **فصلنامه مطالعات حسابداری و حسابرسی**، شماره ۱، صص. ۱۲۴.
۲. احمدپور، احمد و منتظری، هادی، (۱۳۹۰)، "نوع مدیریت سود و تأثیر اندازه ی شرکت، ساختار مالکیت و حاکمیت شرکتی بر آن"، **پیشرفت های حسابداری دانشگاه شیراز**، شماره ۲ (۱۶)، صص ۳۵-۱.
۳. اعتمادی، حسین، مؤمنی، منصور و فرج زاده دهکردی، حسن، (۱۳۹۱)، "مدیریت سود، چگونه کیفیت سود شرکت ها را تحت تاثیر قرار می دهد؟"، **پژوهش های حسابداری مالی**، شماره ۲ (۱۲)، صص ۱۰۱-۱۲۲.
۴. بهارمقدم، مهدی و کوهی، علی، (۱۳۸۹)، "بررسی نوع مدیریت سود در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران"، **مجله دانش حسابداری**، شماره ۲، صص ۹۳-۷۵.
۵. تقوی، مهدی، جبارزاده کنگرلویی، سعید، خدایار یگانه، سعید، (۱۳۸۹)، "تبیین رابطه هزینه‌های نمایندگی و ارزش شرکت با مدیریت سود در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران"، **مجله مهندسی مالی و مدیریت پرتفوی**، شماره ۳، صص ۱۳۳-۱۰۹.
۶. ثقفی، علی و بولو، قاسم، (۱۳۸۸)، "هزینه حقوق صاحبان سهام و ویژگی های سود"، **تحقیقات حسابداری**، شماره ۲، صص ۲۸-۴.

۷. جبارزاده کنگرلویی، سعید، خدایار یگانه، سعید و پور رضا سلطان احمدی، اکبر، (۱۳۸۸)، "بررسی ارتباط بین هموار سازی سود و درماندگی مالی شرکت ها در بورس اوراق بهادار تهران"، **فصلنامه حسابداری مالی**، شماره ۲، صص ۸۰-۶۰.
۸. دستگیر، محسن، کریمی، فرزاد و مرادی، امین، (۱۳۸۸)، "اثر خصوصیات کیفی مرتبط با محتوای اطلاعات بر کیفیت سود"، **فصلنامه حسابداری مالی**، شماره ۱، صص ۵۹-۳۸.
۹. سجادی، حسین، دستگیر، محسن، حسین زاده، علی حسین و اخگر، محمد امید، (۱۳۹۱)، "بررسی شیوه های استفاده از اختیارات مدیریت در گزارشگری سودآوری آینده و تأثیر ویژگی های شرکتها بر شیوه های استفاده از اختیارات مزبور"، **دانش حسابداری**، سال سوم، شماره ۸، صص ۳۰-۷.
۱۰. سرمد، زهره، بازرگان، عباس و حجازی، الهه، (۱۳۸۷)، **روش های تحقیق در علوم رفتاری**، انتشارات آگاه.
۱۱. کمیته تدوین استانداردهای حسابداری، (۱۳۸۶)، **استانداردهای حسابداری: مفاهیم نظری گزارشگری مالی**، تهران: سازمان حسابرسی
۱۲. نمازی، محمد (برگرداننده)، (۱۳۷۹)، **پژوهش های تجربی در حسابداری: دیدگاه روش شناختی**، چاپ اول، شیراز: انتشارات دانشگاه شیراز
۱۳. نوروش، ایرج، حسینی، سیدعلی، (۱۳۸۸)، "بررسی رابطه بین کیفیت افشا (قابلیت اتکا و به موقع بودن) و مدیریت سود"، **مجله بررسی های حسابداری و حسابرسی**، شماره ۵۵، صص ۱۱۷-۱۳۴.

۱۴. نوروش، ایرج، سپاسی سحر و محمدرضا، نیکبخت، (۱۳۸۴)، "بررسی مدیریت سود در شرکت‌های

پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران"، **تحقیقات حسابداری**، سال اول، شماره ۱، صص ۱۶۷-

۱۴۸

۱۵. هاشمی، سید عباس و بهزادفر، فاطمه، (۱۳۹۰)، "ارزیابی رابطه محتوای اطلاعاتی اقلام تعهدی و نسبت-

های مالی منتخب با قیمت سهام شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران"، **مجله**

پژوهش‌های حسابداری مالی، سال سوم، شماره اول، شماره پیاپی ۷

16. Altman, I. E., (2006), "Corporate Financial Distress and Bankruptcy", John Wiley & Sons, Inc, **Hoboken**, New Jersey.

17. Boonlert-U-Thai, K., Meek, G., & Nabar, S., (2006), "Earnings attributes and investor protection: International evidence", **The International Journal of Accounting**, Vol. 41, PP. 327-357.

18. Dechow, M. P. & Dichev, D., (2002), "The quality of accruals and earnings: The role of accruals estimation errors", **The Accounting Review**, Vol. 77 (Supplement), PP. 35-59.

19. Francis, J., Allen, H., Rajgopal, S. & Amy, Y., (2008), "CEO Reputation and Earnings Quality", **Contemporary Accounting Research**, Vol. 25, No. 1, PP. 109-147.

20. Francis, J., LaFond, R., Olsson, P., & Schipper, K., (2005), "The market pricing of accruals quality", **Journal of Accounting and Economics**, Vol. 39, PP. 295-327.

21. Francis, J., Nanda, D. & Olsson, P., (2007), "Voluntary Disclosure, Earnings Quality, and Cost of Capital", **Journal of Accounting Research**, Vol. 46, No. 1, PP. 53-99.
22. Francis, J., Olsson, P. & Schipper, k., (2004), "Costs of equity and earnings attributes", **The Accounting Review**, Vol. 79 , PP. 967-1010.
23. Garcia Lara, J., Garcia Osma, B. & Neophytou, E., (2009), "Earnings quality in ex-post failed firm", **Accounting and Business Research**, Vol. 39, No. 2, PP. 119-138.
24. Gul, F. A., Lung, S. & Srinidhi, B., (2003), "The effect of investment opportunity set and debt level on earnings–returns relationship and the pricing of discretionary accruals", Unpublished Working Paper.
25. Jiraporn, P., Miller, G., Yoon, S. S., & Kim, Y. S., (2008), "Is earnings management opportunistic or beneficial?, An agency theory perspective", **International Review of Financial Analysis**, Vol. 17, No. 3, PP. 622–634.
26. Kormendi, R. & Lipe, R., (1987), "Earnings innovations, earnings persistence, and stock returns", **Journal of Business**, Vol. 60, PP. 323-345.
27. Kothari, S. P., Leone, L. A. & Wasley, E. C., (2005), "Performance matched discretionary accruals measures. *Journal of Accounting and Economics*", Vol. 39, No. 1, PP. 163-197.
28. Krishnan, G., (2003), "Audit quality and the pricing of discretionary accrual", **Auditing**, Vol. 22, PP. 109-126.
29. Levitt, A., (2000), "Testimony concerning commission's auditor independence proposal before the senate subcommittee on securities

- committee on banking, housing and urban affairs", <http://www.sec.gov/news/testimony/ts152000.htm>.
30. Li, F., Abeysekera, I. & Ma, S., (2011), "Earnings management and the effect of earnings quality in relation to stress level and bankruptcy level of Chinese listed firms", **Corporate Ownership and Control**, Vol. 9, No. 1, PP. 366-391.
 31. Lipe, R., (1990), "The relation between stock return and accounting earnings given alternative information", **The Accounting Review**, Vol. 65, PP. 49-71.
 32. Lo, K., (2008), "Earnings management and earnings quality", **Journal of Accounting & Economics**, Vol. 45, PP. 350-357
 33. Lu, Q. & Liu, Z., (2007), "Corporate governance and Earnings management in the Chinese-listed companies: A tunneling perspective", **Journal of Corporate Finance**, Vol. 13, PP. 881-906.
 34. Mulford, C. W. & E. E. Comiskey, (2002), **The financial numbers game: Detecting creative accounting practices**, John Wiley and Sons, Inc. publishing, chp. 1. 1-15 and 57-58.
 35. Penman, S. H. & Zhang, X. J., (2002), "Accounting conservatism, the quality of earnings and stock returns", **The Accounting Review**, Vol. 77, PP. 237-264
 36. Rosner, R., (2003), "Earning manipulation in failing firms", **Contemporary Accounting Research**, Vol. 20, No. 2, PP. 361-408.
 37. Schipper, K. & Vincent, L., (2003), "Earnings quality", **Accounting Horizons**, PP. 97-111.

38. Siregar, V. & Utama, S., (2008), "Type of earnings management and the effect of ownership structure: firm size, and corporate governance practice: evidence from Indonesia", **The International Journal of Accounting**, Vol. 43 , PP. 1-27.
39. Subramanyam, K., (1996), "The pricing of discretionary accruals", **Journal of Accounting and Economics**, Vol. 22, PP. 249-281.